

საქართველოს სახალხო დამცველი

ზეგლუღული ზესაქლეგლოგის მქონე
პირთა უფლეგები

2014

საქართველოს
სახალხო დამცველი

შეზღუდული
შესაძლებლობის მქონე
პირთა უფლებები

2014

ევროკავშირი

სახალხო
დამსჯელოს
პალატი

საპარტევლოს
სახალხო დამსჯელი

გამოცემულია ევროკავშირის ხელშეწყობით.
წინამდებარე გამოცემაში გამოთქმულ მოსაზრებებზე სრულად არის
პასუხისმგებელი ავტორი და ის არ ასახავს ევროკავშირის შეხედულებებს.

ზოგადი მიმოხილვა

საანგარიშო პერიოდში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის კუთხით განხორციელებული პოზიტიური ცვლილებებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო 2014 წლის 12 აპრილიდან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ გაეროს 2006 წლის კონვენციის (UN CRPD) ძალაში შესვლა¹. ამასთან, კვლავ ღიაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების გაეროს 2006 წლის კონვენციის ფაკულტატიური ოქმის რატიფიცირების თემა. როგორც ცნობილია, კონვენციის რატიფიცირება ფაკულტატიური ოქმის გარეშე განხორციელდა. საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაციის მიუხედავად, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ ჯერ არ არის დანყებული მისი რატიფიცირებისთვის საჭირო პროცედურები, რაც უარყოფითი ფაქტია, რადგან კონვენციის ფაკულტატიური ოქმი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს აძლევს საშუალებას ინდივიდუალურ უფლება-დარღვევებზე მიმართონ გაეროს შესაბამის კომიტეტს. საქართველოში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები ამ უფლებას დღემდე ვერ ახორციელებენ.

2014 წლის 27 ოქტომბერს საქართველოს მთავრობამ აღნიშნული კონვენციის პოპულარიზაციის, დაცვისა და განხორციელების მონიტორინგის სტრუქტურად საქართველოს სახალხო დამცველი დაასახელა.

კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების იმპლემენტაციისთვის უწყებათაშორისი კოორდინაციისა და კომუნიკაციის ეფექტურობის ხელშეწყობის მიზნით, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში მოქმედი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკოორდინაციო საბჭოს სამდივნო პრემიერ-მინისტრის ადამიანის უფლებათა სამდივნოს დაქვემდებარებაში გადავიდა.

საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, 2014 წლის 31 ოქტომბერს საქართველოს სახალხო დამცველმა გამართა საჯარო დებატები თემაზე: „გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ კონვენციის განხორციელებისა და მონიტორინგის გამონვევები“. დებატებში მონაწილეობა მიიღეს სახელმწიფო უწყებების წარმომადგენლებმა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებმა, მათი მონაწილეობით შექმნილი არასამთავრობო ორგანიზაციების წევრებმა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობლებმა.

2014 წლის ბოლოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის მონიტორინგის მექანიზმის შემუშავების საკითხზე სახალხო დამცველის აპარატთან შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი და მოეწყო ამ ჯგუფის შეხვედრები.

გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ კონ-

1 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2334289>, ძალაშია 2014 წლის 12 აპრილიდან

ვენციის პოპულარიზაციის, დაცვისა და განხორციელების მონიტორინგის ფუნქციის წარმართვის მიზნით, 2015 წლის 15 იანვრიდან ომბუდსმენის აპარატში განხორციელებული სტრუქტურული ცვლილებების შესაბამისად ფუნქციონირება დაიწყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დეპარტამენტმა, რომელიც სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებთან აქტიური თანამშრომლობის რეჟიმში აგრძელებს კონსულტაციებს კონვენციის მონიტორინგის მექანიზმის საბოლოო სახით ჩამოყალიბების მიმართულებით.

საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში არსებული პოზიტიური მოვლენებიდან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ 2014 წლის 8 ოქტომბერს მიღებული გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. ამ გადაწყვეტილებით სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო ფსიქიური დაავადების გამო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების ქმედუუნაროდ აღიარებისა და მასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო რეგულაციები. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაავალა საქართველოს პარლამენტს შეიმუშაოს და მიიღოს ისეთი საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლებიც შესაბამისობაში იქნება საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით აღიარებული ადამიანის უფლებების სტანდარტებთან, ასევე გაეროს „შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენციის“ მოთხოვნებთან.

ქმედუუნარობის სამართლებრივი ინსტიტუტის რეფორმის განხორციელებისა და ეროვნული კანონმდებლობის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის გადაწყვეტილებით შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომლის შემადგენლობაში შეყვანილია საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის წარმომადგენელი².

ეროვნული კანონმდებლობის გაეროს „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის“ სტანდარტთან დაახლოების მიმართულებით უნდა აღინიშნოს „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში შესული ცვლილება, რომელიც გულისხმობს ტერმინის — „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი“ სოციალურ მოდელზე დაფუძნებულ განმარტებას.³ თუმცა, კანონმდებლობაში სხვა მნიშვნელოვანი ცვლილება არ განხორციელებულა, მხოლოდ ტერმინის განმარტების შეცვლა კი ვერ უზრუნველყოფს შეზღუდული შესაძლებლობისადმი არსებული სამედიცინო მიდგომიდან სოციალურზე გადასვლას.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის მიმართულებით განხორციელებული დადებითი მოვლენებიდან ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ 2014 წლის 6 იანვარს საქართველოს მთავრობამ მიიღო დადგენილება N41 „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის სივრცის მოწყობისა და არქიტექტურული და გეგმარებითი ელემენტების ტექნიკური რეგლამენ-

2 საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის 2014 წლის 13 ნოემბრის სხდომის ოქმი

3 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2283593>

ტის დამტკიცების თაობაზე“⁴, რომლის მიზანია თანამედროვე საზოგადოებაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ადაპტაციის, ინდივიდუალური განვითარებისა და მათი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართვის ხელშეწყობა. თუმცა, დოკუმენტს ხარვეზიც აქვს — არ არსებობს მასში მოცემული სტანდარტების აღსრულების მექანიზმი.

საქართველოს მთავრობამ 2014 წლის დასაწყისში გამოსცა დადგენილება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის 2014-2016 წლების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების თაობაზე⁵. აღნიშნული დოკუმენტი, ადამიანის უფლებათა სამთავრობო სამოქმედო გეგმის⁶ ანალოგიურად, მიზნად ისახავს კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების განხორციელებას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემული დოკუმენტები არ შეიცავს ინფორმაციას ამ ამოცანების შესრულებისთვის საჭირო კვლევებისა და ფინანსური მხარდაჭერის თაობაზე, რამაც შეიძლება დააბრკოლოს დაგეგმილი ღონისძიებების წარმართვის პროცესი.

2014 წლის დასაწყისში დამტკიცდა ტექნიკური რეგლამენტი „ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის სტანდარტების თაობაზე“⁷. სტანდარტები შემუშავებულია „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე და ადგენს ზოგად მოთხოვნებს ფსიქო—სოციალური რეაბილიტაციის ცენტრისათვის.

2014 წლის 31 დეკემბერს საქართველოს მთავრობამ „ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო კონცეფციის“ პრინციპების გათვალისწინებით, დაამტკიცა ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო სამოქმედო სტრატეგიული გეგმა⁸.

2014 წლის 23 ივლისს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრმა დაამტკიცა „სადღეღამისო სპეციალიზებულ დაწესებულებებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა და ხანდაზმულთა მომსახურების მინიმალური სტანდარტები“⁹, რაც თავისთავად დადებითი მოვლენაა, თუმცა მნიშვნელოვანია მიღებული სტანდარტების პრაქტიკაში სათანადოდ დანერგვა და მისი განხორციელების მონიტორინგის წარმოება.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ამომრჩეველთათვის თანაბარი საარჩევნო პირობების და არჩევნების ხელმისაწვდომობის კუთხით ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მხრიდან 2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობების არჩევნებზე განხორციელებული არაერთი აქტივობის მიუხედავად, რის შედეგადაც გაიზარდა ადაპტირებული საარჩევნო უბნების რიცხვი, მცირემხედველი ამომრჩეველებისთვის ხელმისაწვდომი გახდა ე.წ. ლინზა ფურცლები, ყველა საარჩევნო რეკლამა გავიდა ეთერით სურდო-თარგმანით, თუმცა ჯერ კიდევ

4 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2186893>

5 http://government.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=381&info_id=40157;
http://www.moh.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=377

6 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2391005>

7 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2198173>

8 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2667876>

9 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2391345>

პრობლემურია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა არჩევნებში სრულფასოვანი მონაწილეობა.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ინკლუზიური განათლების უზრუნველყოფის მიზნით საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მხრიდან გადადგმული არაერთი ნაბიჯის მიუხედავად (საჯარო სკოლების ზოგად ინკლუზიურ განათლებაში ჩართვა, სპეციალური პედაგოგების დაფინანსება/მათთვის სპეციალური სამაგისტრო მოდულის შემუშავება და დანერგვა ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში, პროფესიული განათლების სტრატეგიის იმპლემენტაცია, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე სტუდენტის პროფესიულ განათლებაში ჩართვა) დღემდე ინკლუზიური განათლების სისტემის მიღმა რჩება ადრეული და სკოლამდელი განათლება, უმაღლესი განათლების ინკლუზიურ განათლებაში სათანადო ჩართვა, მშობელთა განათლების სტრატეგიის შემუშავება და დანერგვა. დღის წესრიგში დგას სკოლამდელი განათლების დანერგვების ლიცენზირების/ავტორიზაციის საკითხი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა განათლების უფლების რეალიზებისა და მათზე ძალადობის პრევენციისთვის.

საანგარიშო პერიოდში გრძელდებოდა ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესი და ბავშვთა დიდი ზომის რეზიდენტული დაწესებულებების ოპტიმიზაცია. ბოლო მონაცემებით, 2015 წლის იანვარში განხორციელდა სენაკის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა სახლის ოპტიმიზაცია და ყველა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვი, რომელთა განთავსება ვერ მოხერხდა მცირე საოჯახო ტიპის დაწესებულებაში ან მინდობით აღზრდაში, მოთავსებულია კოჯრის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა პანსიონატში.

საქართველოს სახალხო დამცველი დადებითად აფასებს აღნიშნულ ფაქტს, ამასთან მიიჩნევს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა დიდი ზომის რეზიდენტული დაწესებულებების ოპტიმიზაციის პროცესი დროებით ღონისძიებად უნდა იქნას მიჩნეული. შესაბამისად, აუცილებელია სახელმწიფომ შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადაში განახორციელოს ბენეფიციართა ალტერნატიული სერვისებით უზრუნველყოფა (მინდობით აღზრდა, მცირე საოჯახო ტიპის სახლის სერვისის შეთავაზება და სხვა), რაც ხელს შეუწყობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგებული მომსახურების ოჯახთან მიახლოებულ პირობებში მიწოდებას.

2014 წელს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის „112“-ის მიერ გათვალისწინებულ იქნა სახალხო დამცველის რეკომენდაცია სმენისა და მეტყველების შეზღუდვის მქონე პირთათვის საგანგებო და გადაუდებელი სერვისების ხელმისაწვდომობის თაობაზე და გადაუდებელი დახმარების ოპერატიული მართვის ცენტრთან მარტივი წვდომის უზრუნველყოფის მიზნით, გაეროს განვითარების პროგრამის მხარდაჭერით, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების, მათი ორგანიზაციების ჩართულობით შეიმუშავა პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს სმენისა და მეტყველების შეზღუდვის მქონე პირების მიერ „112“-თან მოკლე ტექსტური შეტყობინების ან ვიდეო-ზარის მეშვეო-

ბით დაკავშირებას. აღნიშნული პროექტი 2015 წლის 27 მარტიდან ამოქმედდა.

აქვე უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიმართ შემუშავებული არაერთი რეკომენდაციის მიუხედავად, დღემდე პრობლემას წარმოადგენს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ ძალადობის ფაქტების იდენტიფიცირების, შესაბამისი მხარდამჭერი სერვისებისა და რეაბილიტაციის რეფერალის შექმნა.

2014 წლის ბოლოს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის პრევენციისა და მონიტორინგის დეპარტამენტისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების ცენტრმა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებსა და შპს „აკადემიკოს ბ.ნანიშვილის სახელობის ფსიქიკური ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრში“ განახორციელა ვიზიტები, რომელთა მიზანი იყო 2013 წლის 21 ოქტომბრიდან 13 ნოემბრამდე პენიტენციურ დაწესებულებებში, დროებითი მოთავსების იზოლაცორებსა და არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული მკურნალობის დაწესებულებაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მდგომარეობის მონიტორინგის შედეგად გაცემული რეკომენდაციების შესრულების შემოწმება.

ვიზიტების შედეგად დადგინდა, რომ მიუხედავად გარკვეული პოზიტიური ცვლილებებისა, სამწუხაროდ, რეკომენდაციების შესრულების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი პროგრესი არ შეიმჩნევა და მთელ რიგ რეკომენდაციებთან მიმართებით არცერთი ღონისძიება არ გატარებულა.

მართალია, ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებაში ხანგრძლივი მოვლის განყოფილება გაიხსნა; თუმცა სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში კვლავ რჩებიან ფიზიკური და მენტალური შეზღუდვის მქონე პატიმრები, რომელთა საჭიროებები სრულად დაკმაყოფილებული არ არის.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი მიიჩნევს, რომ მნიშვნელოვანია ზედმინვნით შესრულდეს ფსიქიკური ჯანმრთელობის განვითარების სტრატეგიულ დოკუმენტსა და 2015-2020 წლის სამოქმედო გეგმაში განეროილი ღონისძიებები, რათა პენიტენციურ სისტემაში და სხვა დახურულ დაწესებულებებში პაციენტებს მიენოდოთ ეროვნული კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ფსიქიატრიული სერვისები (ანგარიში ვრცლად იხილეთ პრევენციისა და მონიტორინგის დეპარტამენტის ნაწილში).

საანგარიშო პერიოდში, საქართველოს ადამიანის უფლებების დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2014-2015 წლებისთვის) შესრულების შუალედური ანგარიშის პროექტზე, მომზადდა კომენტარები, რომლებიც ძირითადად შეეხებოდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების შეფასებისა და სტატუსის მინიჭების სისტემის რეფორმირებისა და სოციალურ მოდელზე გადასვლის თემას; აღნიშნულ პირთა საკითხებზე მომუშავე სახელმწიფო საკოორდინაციო საბჭოს დებულების შემუშავების ვადას და მასში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჩართულობის ფორმას; ეროვნულ საკანონმდებლო აქტებში განსახორციელებელ ცვლილებებს; ხარისხიანი განათლების უზრუნველყოფის მიზნით, პროფესიული განათლების გარდა განათლების სხვა საფეხურები-

სათვის მონიტორინგისა და მხარდაჭერის ჯგუფების შექმნის თემას; საჯარო სკოლების სპეციალური მასწავლებლების გადამზადების ვადებს; სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის ხელმისაწვდომი შეტყობინების მექანიზმის დანერგვას, რაც შესაძლებელს გახდის სავარაუდო უფლებადარღვევის ფაქტების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას შესაბამისი უწყებისათვის; აბილიტაციისა და რეაბილიტაციის სერვისების მიწოდების უზრუნველყოფის მიზნით საჭიროებების კვლევას და სხვა.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის მიერ მომზადებულ კომენტარებში ასევე აღინიშნა, რომ ანგარიშის პროექტი სრულყოფილად არ მოიცავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამების მიზანმიმართულობის, სტრუქტურისა და მართვის ეფექტიანობის, ასევე ამ პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის სისტემის გაუმჯობესების კუთხით გათვალისწინებული საქმიანობის ანგარიშს.

საქართველოს ადამიანის უფლებების დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის (2014-2015 წლებისთვის) შესრულების შუალედური ანგარიშის პროექტი არ მოიცავს ინფორმაციას საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტებისა და მომსახურების, მათ შორის საჯარო დაწესებულებების ფიზიკური გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პროცესის აქტიურად წარმართვის მიზნით, აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი უწყებების მიერ დაგეგმილი ან/და განხორციელებული ღონისძიებების თაობაზე. აღნიშნულ დოკუმენტში ასევე არ არის ინფორმაცია ადაპტირებული სატრანსპორტო საშუალებების, გადაადგილებისა და მოგზაურობის თანაბარი მისაწვდომობის ხელშეწყობის მიზნით შესაბამისი რეგულაციების შემუშავებასთან დაკავშირებით განხორციელებული საქმიანობის შესახებ.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა სამოქმედო გეგმის შესრულების შუალედური ანგარიშის პროექტზე მოსაზრებები გადაუგზავნა საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის სამდივნოს ადამიანის უფლებათა საკითხებში.

საანგარიშო პერიოდში, ისევე როგორც გასულ წელს, საზოგადოებაში გაძლიერდა დისკუსია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხებზე. განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩეოდნენ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობლები.

2014 წელს გატარებული დადებითი ღონისძიებების პარალელურად ადგილი ჰქონდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის კუთხით არსებულ ხარვეზებს.

კვლავ გამოწვევად რჩება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა მომსახურების ერთიანი სისტემის შექმნა, ოჯახის მხარდამჭერი სერვისების განვითარება, 0-3 წლამდე ასაკის ბავშვებისათვის შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მინიჭება, მოზარდთა რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამის არარსებობა, თემზე დაფუძნებული საოჯახო ტიპის სერვისებისა და სოციალური საცხოვრისის დანერგვა/განვითარება.

აუცილებელ მოგვარებას საჭიროებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობელთა მიერ მათი შვილების უფლებების დასაცავად მომზადებულ პეტიციაში დასმული საკითხები. მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა პროგრამების სახელმწიფო დაფინანსების გაზრდა (კერძოდ, დღის ცენტრის, შინ მომსახურების, ბავშვთა ადრეული განვითარების, სამკურნალო რეაბილიტაციის სერვისები); შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა პენსიის ზრდა საარსებო მინიმუმის ოდენობამდე; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებზე მზრუნველი პირებისათვის (მშობლები, მეურვე) ფულადი დახმარების დანიშვნა; საყოველთაო სამედიცინო დაზღვევის პროგრამის გადახედვა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა საჭიროებებზე მორგების მიზნით; 18 წლის და ზემოთ ასაკის მძიმე და ღრმა გონებრივი განვითარების, ჩამორჩენის მქონე პირებისთვის სერვისების (დღის ცენტრი, სამკურნალო რეაბილიტაცია, შინმომსახურება, სათემო ორგანიზაციები, მცირე საოჯახო ტიპის სახლები და სხვა) შექმნა.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო (კორესპონდენცია N01/92212 — 14.11.14) გამოთქვამს მზადყოფნას „სოციალური რეაბილიტაციისა და ბავშვზე ზრუნვის 2015 წლის სახელმწიფო პროგრამის“ შემუშავების პროცესში განიხილოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა შინ მოვლის პროგრამის განხორციელების შესაძლებლობა.

სამინისტროს ინფორმაციით¹⁰ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მათი მშობლებისთვის ფულადი გასაცემლის გაზრდის/დანიშვნის საკითხის შესაძლებლობის შესწავლა დაევალა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს.

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დასაქმება.

სახელმწიფოს მხრიდან ჯერ კიდევ არ არის შემუშავებული ამ პირთა დასაქმების ხელშეწყობის პოლიტიკა და შესაბამისი საკანონმდებლო ჩარჩო, რამაც მეტად მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საზოგადოებაში ინკლუზიისთვის.

რაც შეეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაცვის უფლების სრულფასოვან რეალიზებას, საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამაზე გადასვლით შექმნილი გარკვეული დადებითი ტენდენციების მიუხედავად, კვლავ პრობლემურია ამ პირთა განსაკუთრებული საჭიროებების გათვალისწინება, ასევე მათი მედიკამენტებით უზრუნველყოფის საკითხი.

ქვეყნის მასშტაბით კვლავ პრობლემად რჩება ადაპტირებული ინფრასტრუქტურისა და სატრანსპორტო საშუალებების არარსებობა, რაც მნიშვნელოვნად ზღუდავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრების შესაძლებლობას და ხშირად ხდება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დისკრიმინაციის საფუძველი. საქართველოს სახალხო დამცველმა საკუთარი ინიციატივით დაიწყო საქმის შესწავლა, 2015 წლის 12 თებერვალს პაატა ბურჭულაძის საიუბილეო საღამოზე შეზღუდული შესაძლებლობის

10 კორესპონდენცია N01/92212 –14.11.14

მქონე პირთა მიმართ შესაძლო დისკრიმინაციულ მოპყრობასთან დაკავშირებით. ეტლით მოსარგებლე ადამიანებმა, რომლებიც მინვეულნი იყვნენ საიუბილეო საღამოზე, ვერ შესძლეს ღონისძიებაზე დასწრება, ვინაიდან არ იყო გათვალისწინებული მათი საჭიროებები — არ მოხდა პანდუსების დამონტაჟება რომელიც სპორტის სასახლეს აქვს. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები გადაადგილდებოდნენ დაცვის თანამშრომელთა დახმარებით, რის გამოც, მათ პროტესტის ნიშნად დატოვეს დაწესებულება. მოცემულ შემთხვევაში, ომბუდსმენი აპირებს გამოიყენოს კანონმდებლობით მინიჭებული ახალი და უმნიშვნელოვანესი მანდატი, რომელიც დისკრიმინაციის აღმოფხვრისა და თანასწორობის უზრუნველყოფაზე ზედამხედველობის განხორციელებას გულისხმობს. ვფიქრობთ, ეს იქნება მნიშვნელოვანი პრეცედენტი და ხელს შეუწყობს მომავალში მსგავსი ფაქტების პრევენციას.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების თანაბარი ხელმისაწვდომობის უზღუდა საზოგადოებრივი სარგებლობის შენობა-ნაგებობაზე და საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურაზე

ხელმისაწვდომობის უფლების რეალიზება, მისი პრაქტიკული იმპლემენტაცია, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სრულფასოვანი ცხოვრების უზრუნველყოფისთვის ერთ—ერთი ფუნდამენტური პირობაა. სწორედ ამიტომ, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის მონიტორინგის დროს, განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს კომპლექსურად გააზრებულ ხელმისაწვდომობაზე (მოიცავს როგორც სივრცეზე, ასევე ინფორმაციასა და სერვისებზე წვდომას), რომლის ერთ—ერთ კომპონენტს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინფრასტრუქტურის ობიექტებზე თანაბარი ხელმისაწვდომობის უფლება წარმოადგენს.

აღნიშნული საკითხის მნიშვნელობა გამოიკვეთა ცალკეული საქმეების შესწავლის პროცესშიც. სოციალური ინფრასტრუქტურის ობიექტებზე ხელმისაწვდომობის უფლების რეალიზების კუთხით, 2014 წლის განმავლობაში აღსანიშნავია საქართველოს სსიპ იუსტიციის სახლის ფილიალის ადაპტირებასთან¹¹ და თბილისის საგზაო ინფრასტრუქტურასთან¹² დაკავშირებული საქმეები, რომელთა ანალიზი ადამიანის უფლებების კუთხით, ცხადყოფს ეროვნული კანონმდებლობითა და ადამიანის უფლებების საერთაშორისო დოკუმენტებით გარანტირებული უფლებების დარღვევას.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების“ შესახებ გაერთიანებული ერების 2006 წლის კონვენციის (UNCRPD) თანახმად, აღიარებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის ფიზიკური, სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული გარემოს, ჯანდაცვისა და განათლების, ასევე ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ხელმისაწვდომობის მნიშვნელობა, რაც მათ საშუალებას აძლევს სრულყოფილად ისარგებლონ ადამიანის ყველა უფლებითა და ფუნდამენტური თავისუფლებით.

11 საქმე №09–1/7326

12 საქმე №09–1/14470

კონვენციის მე—9 მუხლი წევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს მიმართონ ყველა შესაბამის ზომას, რათა ამ პირთათვის უზრუნველყონ, სხვების თანასწორად, ფიზიკური გარემოს, ტრანსპორტის, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის, ტექნოლოგიური სისტემების, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ტექნოლოგიების ჩათვლით, საზოგადოებისთვის განკუთვნილი სხვა მოწყობილობებისა და მომსახურებების ხელმისაწვდომობა.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი განსაზღვრავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის საფუძველს და მიზნად ისახავს, სხვა პირთა თანაბრად უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების რეალიზაცია, შექმნას ხელსაყრელი პირობები მათი სრულფასოვანი ცხოვრებისა და საზოგადოების ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ საქმიანობაში მონაწილეობისათვის. აღნიშნული კანონი ითვალისწინებს გარემოს ხელმისაწვდომობის უფლებას და ადგენს სოციალური ინფრასტრუქტურით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შეუფერხებელი სარგებლობისათვის აუცილებელი პირობების შექმნის ვალდებულებას. მითითებული აქტი ითვალისწინებს როგორც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სპეციალური საჭიროებების გათვალისწინების ვალდებულებას შენობის პროექტირებისას და მშენებლობისას, ასევე არსებული შენობა-ნაგებობების სათანადო მოდიფიცირებას.

საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 20 იანვრის №76 განკარგულებით დამტკიცებული „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის“ 2014–2016 წლების სამთავრობო სამოქმედო გეგმით დადგენილია ღონისძიებათა ნუსხა, რომლის მიხედვითაც უნდა მოხდეს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანაბარი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა სოციალური ინფრასტრუქტურის ობიექტებზე. მათ შორისაა: შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის სივრცის მოწყობისა და არქიტექტურული და გეგმარებითი ელემენტების ტექნიკური რეგლამენტის შემუშავება—მიღება, ახალი სამშენებლო ნორმების აღსრულების ზედამხედველობა, ფიზიკურ გარემოში არსებული ბარიერების გამოვლენა, მათი აღმოფხვრის მიზნით წინადადებების შემუშავება, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების და საბავშვო ბაღების ფიზიკური გარემოს გაუმჯობესება, სატრანსპორტო საშუალებათა და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის ადაპტირებისთვის საჭირო ნორმებისა და მათი დაცვის აღსრულების მექანიზმის შემუშავება, სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის: გაჩერებების, გადასასვლელების, გზაჯვარედინებისა და შუქნიშნების ადაპტირება დადგენილი ნორმებისა და სტანდარტების შესაბამისად. ამასთან, მნიშვნელოვანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის სპეციალური ადგილების გამოყოფა ავტოსადგომებზე და აღნიშნულ პირთა საჭიროებების გათვალისწინება ახალი საზოგადოებრივი სატრანსპორტო საშუალებების შექმნისას.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის საჯარო დანიშნულების ფიზიკური ბარემოს მისაწვდომობის უზღუდვის დარღვევა

2014 წლის 21 ნოემბერს, საქართველოს სახალხო დამცველის რწმუნებული ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან შეხვედრის მიზნით, იმყოფებოდა მარნეულის მუნიციპალიტეტში. ვიზიტის განმავლობაში მიღებული ინფორმაციის თანახმად, მარნეულის მუნიციპალიტეტში არსებული იუსტიციის სახლი არ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებისა და მოთხოვნების შესაბამისად.

იმის გათვალისწინებით, რომ იუსტიციის სახლი არის შენობა, რომლის ფარგლებშიც მოქცეულია სახელმწიფო სერვისების დიდი უმრავლესობა, მისი მიზანი კი იმ დოკუმენტების გაცემა და მომსახურების განხორციელებაა, რომელზეც ექსკლუზიური უფლება მხოლოდ სახელმწიფოს გააჩნია, მას აქვს ვალდებულება სწრაფი და ეფექტური ნაბიჯების გადადგმით მნიშვნელოვნად გაამარტივოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოქალაქეების ურთიერთობა საჯარო სექტორთან.

2014 წლის 17 დეკემბერს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა ოფიციალურად მიმართა¹³ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს დაწყებულიყო შენობის ადაპტირებისთვის საჭირო ღონისძიებები, რათა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის უზრუნველყოფილიყო ხელმისაწვდომობის უფლება საზოგადოებრივი სარგებლობის შენობა-ნაგებობებზე.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს 2015 წლის 5 იანვრის საპასუხო კორესპონდენციის¹⁴ თანახმად, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი სსიპ იუსტიციის სახლის ფილიალში, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებიდან გამომდინარე, სათანადო პანდუსის მოწყობის მიზნით, გასული წლის განმავლობაში ორჯერ გამოცხადდა ტენდერი და ორივე შემთხვევაში ჩაიშალა, რადგან არ იქნა წარდგენილი არც ერთი სატენდერო წინადადება.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დეპარტამენტმა, 2015 წლის 2 თებერვალს, ინფორმაციის გამოთხოვის მიზნით,¹⁵ ოფიციალურად მიმართა სსიპ იუსტიციის სახლის აღმასრულებელი დირექტორის მოადგილეს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი სსიპ იუსტიციის სახლის ფილიალების (გორის, ოზურგეთის, გურჯაანის, თელავის, ქუთაისის, რუსთავის, თბილისის, ბათუმის, ყვარლის, მარნეულის, ახალციხის, მესტიის, ზუგდიდის) ინფრასტრუქტურის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის ხელმისაწვდომობის თაობაზე.

სსიპ იუსტიციის სახლის 2015 წლის 12 თებერვლის კორესპონდენციის თანახ-

13 საქმე N091/14470. 17.12.14

14 საქმე N18. 05.01.15

15 საქმე N09/2863. 02.02.2015

მად, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატს აცნობეს, რომ მათი ყველა ფილიალი ადაპტირებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის სერვისის შეუფერხებლად მიწოდებისთვის. ერთადერთი გამონაკლისია მარნეულის ფილიალი, რომლის ადაპტირებისთვის გამოცხადდა ტენდერი და სამუშაოების დასრულება სატენდერო პროცედურების გათვალისწინებით დაგეგმილია მიმდინარე წლის მარტის ბოლოს. ამასთან ყველა იუსტიციის სახლის პროექტში გათვალისწინებული იქნება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის საჭირო ინფრასტრუქტურა¹⁶.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, 2014 წლის იანვარში საქართველოს მთავრობამ მიიღო ახალი სამოქმედო გეგმა „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის“ შესახებ. აღნიშნული სამოქმედო გეგმის ფარგლებში გათვალისწინებულია საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტებისა და მომსახურების, მათ შორის, საჯარო დაწესებულებების, ფიზიკური გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა. ამასთან, საქართველოს „ადამიანის უფლებების დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმა“, 2014–2015 წლებისთვის საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, სხვა უწყებებთან ერთად, აკისრებს გარკვეულ ვალდებულებებს, საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტებისა და სატრანსპორტო საშუალებების ადაპტირების თვალსაზრისით.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის სივრცის მოწყობისა და არქიტექტურული და გეგმარებითი ელემენტების ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“¹⁷ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 6 იანვრის №41 დადგენილების პირველი მუხლის თანახმად, ტექნიკური რეგლამენტის მიზანია თანამედროვე საზოგადოებაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ადაპტაციის, ინდივიდუალური განვითარებისა და მათ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართვის ხელშეწყობა. ასევე, მათთვის ხელმისაწვდომი ფიზიკური გარემოს სტანდარტების გათვალისწინება პროექტირებისა და მშენებლობის პროცესში. ამავე მუხლის მე-3 პუნქტი ადგენს საზოგადოებრივი შენობა-ნაგებობების პროექტირებისა და მშენებლობის პროცესებში ყველა იმ მოთხოვნის გათვალისწინების ვალდებულებას, რომელიც აუცილებელია მოსახლეობის ამ კატეგორიისათვის. აღნიშნული პირობების შესასრულებლად საჭიროა მოეწყოს შედარებით განიერი გასასვლელები, დერეფნები, პანდუსები. შენობა-ნაგებობების დაპროექტება მიზანშეწონილია განხორციელდეს „უნივერსალური დიზაინის“¹⁸ პრინციპების გათვალისწინებით. ამავე დადგენილების 30—ე მუხლის მე-3 ქვეპუნქტის მიხედვით, საზოგადოებრივ, განსაკუთრებით ხალხმრავალ თავშეყრის ადგილებში, საჭიროა გათვალისწინებულ იყოს ვიზუალურ და ხმოვან ინფორმაციათა დუბლირების შესაძლებლობები.

16 კორესპონდენცია N322–12.02.2015

17 https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_idmsearch&view=docView&id=2186893

18 „უნივერსალური დიზაინი“ — გულისხმობს პროდუქტის, გარემოს, პროგრამებისა და მომსახურების ისეთ დიზაინს, რომელიც ყველა ადამიანის აძლევს მისი მაქსიმალური გამოყენების საშუალებას, ადაპტაციისა და სპეციალური დიზაინის გამოყენების აუცილებლობის გარეშე. „უნივერსალური დიზაინი“ არ გამოირიცხავს საჭიროების შემთხვევაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე კონკრეტული ჯგუფის მიერ დამხმარე საშუალებების გამოყენებას

ამასთან, შუქნიშნები და სხვა მონყობილობები, რომლებიც ახდენენ ფეხით მოსიარულეთა რეგულირებას სატრანსპორტო კომუნიკაციებზე, აგრეთვე იმ ადგილებში, რომლებიც სახიფათოა მთლიანად ან ნაწილობრივ მხედველობა-დაკარგულ (უსინათლო) ადამიანთათვის, საჭიროა დუბლირებულ იქნეს ხმოვანი სიგნალებით. მითითებული აქტი განსაზღვრავს შენობა—ნაგებობებთან დაკავშირებულ სტანდარტებს, თუმცა იგი მხოლოდ ფიზიკური გარემოს მისაწვდომობის შესახებ სტანდარტის დადგენით შემოიფარგლება და არ ეხება მისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად კონვენციით დადგენილ სხვა კომპონენტებს (ფიზიკური გარემო მის ყველა ფორმაში, სერვისები და ინფორმაცია).

როგორც ზემოთ ითქვა, დოკუმენტის მთავარ ხარვეზს მასში მოცემული სტანდარტების აღსრულების საკითხი წარმოადგენს. ამასთან, ის არ არის მოქნილი, რადგან მასში საკითხების მნიშვნელობიდან გამომდინარე პრიორიტეტები განსაზღვრული არ არის. ტექნიკური რეგლამენტით დადგენილი მისაწვდომობის სტანდარტი, რომელიც ვრცელდება როგორც საჯარო, ისე კერძო დაწესებულებებზე ადგენს, რომ აშენებული და მშენებარე შენობა—ნაგებობები აღნიშნულ სტანდარტთან შესაბამისობაში უნდა მოვიდეს რეგლამენტის დამტკიცებიდან 5 წლის ვადაში და არ ითვალისწინებს შემჭიდროვებულ ვადებს ცალკეული საზოგადოებრივი დანიშნულების, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ობიექტების ადაპტირებისთვის (სსიპ იუსტიციის სახლის ფილიალები; სხვა სახელმწიფო დაწესებულებები). ის ასევე არ ითვალისწინებს შუალედურ ვადებს ადაპტაციის პროცესის კონტროლისათვის, რაც ახალი სამშენებლო სტანდარტების ზედამხედველობის განხორციელების შესაძლებლობას ეჭქვემ აყენებს.

მიუხედავად ტექნიკური რეგლამენტის მიღებისა, პრობლემურია მისი დარღვევის შემთხვევაში შესაბამისი რეაგირების საკითხი. ყოველივე ზემოაღნიშნული კი კვლავ დღის წესრიგში ტოვებს შენობა—ნაგებობების მისაწვდომობის რეალური იმპლემენტაციის საკითხს.

ავტობუსის მარშრუტების თუ სხვა სახის სატრანსპორტო გაჩერებებზე მოსაცდელი ჯიხურების ადაპტირება პირდაპირ კავშირშია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური ინფრასტრუქტურის ობიექტებზე მისაწვდომობის უფლების რეალიზებასთან.

3. მ.-ს შამთხვევა - შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის მისაწვდომობის სტანდარტის დარღვევა

2014 წლის 15 აპრილს, საქართველოს სახალხო დამცველს განცხადებით მიმართა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ორგანიზაცია „ამპუტის“ წარმომადგენელმა მოქალაქე ვ.მ.—მ.¹⁹ განცხადება ეხებოდა თბილისში ავტობუსის მარშრუტების გაჩერებებზე ისეთი სახის სატრანსპორტო მოსაცდელი ჯიხურების არარსებობას, საიდანაც შესაძლებელი იქნებოდა შეზღუდული

19 საქმე N8842/1. 15.04.14

შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის საინფორმაციო დაფებზე განთავსებული ინფორმაციის აღქმა. ამას ერთვოდა ის გარემოებაც, რომ მოსაცდელი ჯიხურების მარცხენა მხარე დაფარული იყო სხვადასხვა სახის სარეკლამო ბანერებით, რაც შეუძლებელს ხდიდა მომავალი ავტობუსის ნომრის დანახვას. აღნიშნული გარემოებები რიგ შემთხვევაში მნიშვნელოვან სირთულეებს ქმნის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და ხანდაზმული პირებისათვის.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, 2014 წლის 16 მაისს, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა ოფიციალურად მიმართა²⁰ ქალაქ თბილისის მერიას, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა და ხანდაზმულთა უსაფრთხო გადაადგილების მიზნით, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში უზრუნველყოს ვიზუალურ და ხმოვან ინფორმაციათა დუბლირება; ავტობუსის (M3 კატეგორია) მარშრუტების გაჩერებებზე დამონტაჟებული ელექტრონული ტაბლოს მორბენალი სტრიქონების ნაკითხვის ტექნიკური შესაძლებლობებით აღჭურვა და საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელი კონსტრუქციების ორივე მხარის გამჭვირვალობა.

თბილისის მერიისგან მიღებული საპასუხო წერილის²¹ თანახმად, თბილისის მერიასა და საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელი კონსტრუქციების მესაკუთრე შპს „ბას სტოპისა“ და შპს „Color Media“—ს შორის გაფორმებული იჯარის ხელშეკრულების შესაბამისად, სახელნიფო საკუთრებაში არსებული საზოგადოებრივი სარგებლობის მიწის ნაკვეთების გარკვეული ნაწილი ზემოაღნიშნულ შპს—ებს გადაეცათ საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელი კონსტრუქციების მოსაწყობად, სსიპ თბილისის არქიტექტურის სამსახურთან შეთანხმებული პროექტით. ამასთან აღნიშნულ შპს—ებს შესაძლებლობა მიეცათ საკუთარი ინვესტიციების ხარჯზე დამონტაჟებული საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელი კონსტრუქციები გამოეყენებინათ სარეკლამო საქმიანობის მიზნით. სსიპ თბილისის არქიტექტურის სამსახურმა, მგზავრთა სატრანსპორტო მოსაცდელი ჯიხურების მარცხენა მხარის გამჭვირვალობაზე საკითხები ერთობლივად განიხილა საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელი კონსტრუქციების მესაკუთრე შპს „ბას სტოპისა“ და შპს „ჩოლორ მედია“—ს წარმომადგენლებთან. შეხვედრების პერიოდში აღინიშნა, რომ კომპანიებმა მგზავრთა სატრანსპორტო მოსაცდელი ჯიხურების დამონტაჟება ავტობუსების გაჩერებებზე განახორციელეს საკუთარი ინვესტიციების ხარჯზე, იმის იმედით, რომ ამჟამად მოსაცდელ ჯიხურებზე განთავსებული სარეკლამო ბანერებიდან მიღებული შემოსავლით შეძლებდნენ მიწის საიჯარო გადასახადების გადახდას და პერიოდულად მოსაცდელი ჯიხურების მოწესრიგებას. მოსაცდელის ერთ—ერთი მხრიდან აღნიშნული სარეკლამო ბანერის გაუქმება კი გამოიწვევდა შემოსავლების საკმაო კლებას და ვერ უზრუნველყოფდნენ სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას, დასუფთავებას და სხვა საჭირო საქმიანობის განხორციელებას. ამდენად, ზემოაღნიშნული ფაქტორებიდან გამომდინარე, მათ ექსპლოატაციაში არსებულ საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელ კონსტრუქციებზე ვერ იქნა აღნიშნული მოთხოვნა გათვალისწინებული.

20 საქმე N091/7326. 16.05.14

21 საქმე N06/14140712-14. 09.06.14

კორესპონდენციაში მითითებული იყო, რომ მგზავრთა სატრანსპორტო მოსაცდელი ჯიხურების დამონტაჟებაზე მსურველ კომპანიებს სამომავლოდ ერთ—ერთ მოთხოვნად წარედგინებოდათ მარცხენა მხარის (ბანერის) გამჭვირვალობა (უკვე 2013 წლის ბოლოს თბილისის რაიონულმა გამგეობებმა მათთვის გამოყოფილი ასიგნებების ფარგლებში, ავტობუსის გაჩერებებზე საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელი კონსტრუქციების დამონტაჟების მიზნით გამოაცხადეს ტენდერი, სადაც ერთ—ერთ პირობად გაითვალისწინეს საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელ კონსტრუქციებზე ორივე მხარის გამჭვირვალედ დატოვება). რაც შეეხება ავტობუსის გაჩერებაზე დამონტაჟებულ, ავტობუსის მისვლის დროის მაჩვენებელ ელექტრონულ ტაბლოზე მითითებული სტრიქონების აღქმას, წერილის თანახმად, შესაბამისმა სამსახურმა შეისწავლა საკითხი და მოხდა ზოგიერთი ავტობუსის გაჩერებაზე აღნიშნული ტაბლოების შესაძლო ადგილმონაცვლეობა და მათი ისეთ მდგომარეობაში მოყვანა, რაც აღნიშნული კატეგორიის პირებს გაუადვილებს წაკითხვას.

2014 წლის ივნისის მდგომარეობით, დედაქალაქში დამონტაჟებულია 900 (ცხრაასი) ერთეული ავტობუსის მისვლის დროის მიმითებელი ელექტრონული ტაბლო, საიდანაც მხოლოდ 10 (ათი) ერთეულია ტროტუარის პარალელურად დამონტაჟებული (ტროტუარის სივინროვის გამო). თბილისის მერია იუწყება, რომ უახლოეს პერიოდში დამატებით გათვალისწინებული იყო გლდანის მე—8 მ/რ—ში, №-1 კორპუსის მიმდებარედ დამონტაჟებული ელექტრო ტაბლოს ადგილმონაცვლეობა.

ვიზუალურ და ხმოვან ინფორმაციათა დუბლირების შესაძლებლობების გათვალისწინების საკითხთან დაკავშირებით, კორესპონდენციაში აღნიშნულია, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების ქუჩის სავალი ნაწილის უსაფრთხო და შეუფერხებელი გადაკვეთის მიზნით, თავშეყრის ადგილებში არსებულ შუქნიშნებთან მონტაჟდება ხმოვანი სიგნალები (2014 წლის ივნისის მონაცემებით, ხმოვანი სიგნალი დამონტაჟებულია შუქნიშნის 16 ობიექტთან). გზაჯვარედინებზე, სადაც არსებობს უსაფრთხოების კუნძულები, ქვეითთა გადასასვლელების ადგილები დაბლდება სავალი ნაწილის დონემდე, იმისათვის რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებმა შეძლონ ქუჩის უსაფრთხოდ გადაკვეთა.

უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ მიუხედავად რიგი ცვლილებებისა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის კვლავ ხელმიუწვდომელია საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილები, ტრანსპორტი, საზოგადოებრივი სარგებლობის გზები და სამედიცინო მომსახურება.²²

მისაწვდომობის მინიმალურ სტანდარტებს ისევე ვერ აკმაყოფილებს განახლებული საგზაო ინფრასტრუქტურა (ავტოპარკინგი, საგზაო მარეგულირებელი ნიშნები და მოწყობილობები). კვლავ მიუწვდომელი რჩება ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობები — ელექტრონული მედია, პრესა, ადგილობრივი ტელე და რადიო მაუწყებლობა.

22 საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაცია # 4603/08/2353-12-19.10.12

პრობლემურია ამ სფეროში არსებული საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული რეგულაციების პრაქტიკაში განხორციელების თავისებურებები. შესაბამისი ფუნქციისა და რესურსის არარსებობის, ასევე კოდექსში არსებული ტექნიკური ხარვეზის (კოდექსით არ არის გათვალისწინებული საქმის განმხილველი ადმინისტრაციული ორგანო) გამო, კვლავ ვერ ხერხდება ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 178¹, 178² მუხლებით დადგენილი ნორმების პრაქტიკული იმპლემენტაცია. აღნიშნულ ფაქტზე საქართველოს სახალხო დამცველმა, კანონმდებლობის საფუძველზე მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში, ჯერ კიდევ 2013 წელს მიმართა რეკომენდაციით²³ საქართველოს მთავრობას, რათა მას განეხორციელებინა შესაბამისი საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული რეგულაციების რევიზია, დახვეწა და განახლება, რითაც შესაძლებელი გახდებოდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრების ყველა სფეროში შესაბამისი ზომების გატარება ფიზიკური გარემოს, ტრანსპორტის, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის, მათ შორის ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და სისტემების, ასევე სხვა, საზოგადოებისათვის ღია ობიექტებისა და მომსახურების თანაბარი მისაწვდომობის კუთხით, როგორც ქალაქის, ისე სოფლის პირობებში. ამასთან, აღნიშნული რეკომენდაცია ითვალისწინებდა შესაბამისი ორგანოების მიერ სხვადასხვა ნორმატიული აქტით დანესებული რეგულაციების განხორციელების მონიტორინგისა და დანესებული სანქციების ამოქმედების საჭიროებას.

პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ხელმისაწვდომი გარემო ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური პრობლემაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის. საჯარო სივრცე, შენობა-ნაგებობები, საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტები თუ სატრანსპორტო საშუალებები არ არის ხელმისაწვდომი. მათ შორის, ამ ჯგუფისთვის არ არის ხელმისაწვდომი საკუთარი საცხოვრებელი სახლები, საგანმანათლებლო დაწესებულებები, ჯანდაცვის ობიექტები, ქუჩები, სკვერები, სახელმწიფო დაწესებულებები. არსებული შენობების შიდა და გარე ინფრასტრუქტურა არ არის ადაპტირებული და არ ხდება ტექნიკური რეგლამენტის სტანდარტების გათვალისწინება პროექტირებისა და მშენებლობის პროცესში.

მცირე გამონაკლისების გარდა, უხეშად ირღვევა გარემოს ხელმისაწვდომობის კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნები. საკითხი ეხება როგორც ძველი, ისე რეაბილიტირებული და ახალი შენობა-ნაგებობების ინფრასტრუქტურას. შედეგად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, ვერ ახერხებენ დამოუკიდებლად გადაადგილებას და სოციალური ინფრასტრუქტურის ობიექტებით სარგებლობას. აღნიშნული პრობლემები განსაკუთრებით თვალშისაცემია რეგიონებში. საკითხის ეფექტურად გადაჭრა შესაძლებელია სახელმწიფოს შესაბამისი ძალისხმევითა და რესურსებით, სისტემური ხედვის ჩამოყალიბებით, რომელიც უზრუნველყოფს ყველა სახის ბარიერის აღმოფხვრას არსებულ გარემოში.

23 საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაცია №452/09-30.04.2013

რეკომენდაციები

საქართველოს პარლამენტს:

- მოახდინოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის ფაკულტატიური ოქმის რატიფიცირება, რათა უზრუნველყოფილ იქნას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიერ ინდივიდუალურ უფლება-დარღვევებზე გაეროს შესაბამისი კომიტეტისთვის მიმართვა

საქართველოს მთავრობას:

- უზრუნველყოს შესაბამისი საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული რეგულაციების რევიზია, დახვეწა და განახლება, რათა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრების ყველა სფეროში მიღებულ იქნას შესაბამისი ზომები აღნიშნულ პირთათვის ფიზიკური გარემოს, ტრანსპორტის, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის, მათ შორის ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და სისტემების, ასევე სხვა, საზოგადოებისათვის ღია ობიექტებისა და მომსახურების თანაბარი მისაწვდომობა როგორც ქალაქის, ასევე სოფლის პირობებში
- შეძლებისდაგვარად უმოკლეს ვადებში დაიწყოს მუშაობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დასაქმების ხელშემწყობი ერთიანი სახელმწიფო სტრატეგიის შემუშავებისთვის და უზრუნველყოს ამ პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის მაქსიმალური ჩართულობა

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს:

- რეგიონული განვითარების პროექტების განხორციელებისას, რომლებიც დაკავშირებულია რეგიონების ინფრასტრუქტურული მომსახურებისა და ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაუმჯობესებასთან, გაითვალისწინოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განსაკუთრებული საჭიროებები, როგორც შენობაში შეღწევის, ისე შენობის შიდა და გარე ინფრასტრუქტურით სარგებლობის თვალსაზრისით
- საგზაო ინფრასტრუქტურის (ტროტუარები, ავტოპარკინგი, ავტოსაგზაო მარეგულირებელი ნიშნები და მონყობილობები) განახლებისას გაითვალისწინოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განსაკუთრებული საჭიროებები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის სივრცის მონყობისა და არქიტექტურული და გეგმარებითი ელემენტების ტექნიკური რეგლამენტით გათვალისწინებული მოთხოვნების შესაბამისად

ქალაქ თბილისის მერიას:

- მგზავრთა საქალაქო სატრანსპორტო მოსაცდელი კონსტრუქციების დამონტაჟების მიზნით გამოცხადებულ ტენდერებში, უმნიშვნელოვანეს პირობად იქნეს გათვალისწინებული საქალაქო ტრანსპორტის მოსაცდელ კონსტრუქციებზე ორივე მხარის გამჭვირვალედ დატოვება და უზრუნველყოს სატენდერო პირობების შესრულება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის სივრცის მონყობისა და არქიტექტურული და გეგმარებითი ელემენტების ტექნიკური რეგლამენტით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და ხანდაზმული პირებისათვის სამარშუტო ტრანსპორტის მისვლის დროის მიმითებულ ტაბლოზე მოცემული სტრიქონების აღქმის გაუმჯობესების მიზნით, მოხდეს მათი ისეთ მდგომარეობაში მოყვანა, რაც შესაძლებელს გახდის აღნიშნულ პირთა მიერ მის მარტივად ნაკითხვას
- ფეხით მოსიარულეთა გზებზე, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში, გზებსა და ქუჩებზე, მოედნებზე, განსაკუთრებით გზაჯვარედინებზე, პარკებში, რკინიგზის სადგურებში, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის გაჩერებებთან დაიდგას საინფორმაციო მაჩვენებლები, რომლებიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს გააფრთხილებს შესაძლო ბარიერების არსებობის, ან საჭიროების შემთხვევაში სხვადასხვა საფრთხის შესახებ
- საზოგადოებრივ, განსაკუთრებით ხალხმრავალ თავშეყრის ადგილებში გათვალისწინებულ იქნეს ვიზუალურ და ხმოვან ინფორმაციათა დუბლირების შესაძლებლობები. შუქნიშნები და სხვა მონყობილობები, რომლებიც ახდენს ფეხით მოსიარულის რეგულირებას სატრანსპორტო კომუნიკაციებზე, აგრეთვე იმ ადგილებში, რომლებიც სახიფათოა მხედველობის არმქონე (უსინათლო) ან მცირე მხედველი ადამიანებისთვის, საჭიროა დუბლირებულ იქნეს ხმოვანი სიგნალებით

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა უფლებები

2014 წელს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატში გაეროს ერთობლივი პროგრამა „გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობისთვის საქართველოში“ მხარდაჭერით გრძელდებოდა პროექტი საქართველოს სახალხო დამცველის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების ცენტრის გაძლიერების მიმართულებით.

აღნიშნული პროექტის ფარგლებში არაერთი აქტივობა შესრულდა. მათ შორის შემუშავდა კვლევა „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ გაეროს კონვენციის მე-6 მუხლის იმპლემენტაცია: არსებული გამოწვევები და პერსპექტივები“.

კვლევის არეალი მოიცავდა ქვეყნის ოთხ რეგიონს: კახეთი, სამეგრელო, იმერეთი, მცხეთა-მთიანეთი.

კვლევის შედეგად კიდევ ერთხელ გამოიკვეთა საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა უფლებების კუთხით არსებული პრობლემები და გამოწვევები, რომლებიც აისახა ნაშრომში. იდენტიფიცირებულ იქნა შემდეგი საკითხები:

ინფორმაციის ნაკლებობა ადამიანის უფლებების შესახებ;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, მათ შორის ქალთა (გოგონათა) ნაკლები ჩართვა და მონაწილეობა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა/გოგონათა მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა;

ჯანდაცვაზე, განათლებასა და დასაქმებაზე ხელმისაწვდომობის დაბალი ხარისხი;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა საჭიროებაზე მორგებული სამედიცინო მომსახურების არარსებობა;

რეგიონებში სამედიცინო დაწესებულებების გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის პრობლემა;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობისთვის საჭირო მედიკამენტებით უზრუნველყოფის დეფიციტი;

გარემოს ხელმისაწვდომობისა და ადაპტირებული სატრანსპორტო საშუალებების გადაუჭრელი პრობლემა;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების (გოგონების) ინკლუზიური განათლების პროცესში არაჯეროვანი ჩართვა;

არსებულ საკითხთან დაკავშირებული ინფორმაციის შესახებ მშობელთა დაბალი ცნობიერება;

საგანმანათლებლო დაწესებულებების ინფრასტრუქტურის ხელმისაწვდომობის პრობლემა;

სასწავლო დაწესებულებაში გადაადგილების მიზნით ადაპტირებული სა-

ტრანსპორტო საშუალებების არარსებობა;

პრობლემები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პროფესიული გადამზადებისა და დასაქმების კუთხით;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, მათ შორის ქალთა (გოგონათა) მიმართ ძალადობის ფაქტების იდენტიფიცირების, შესაბამისი მხარდამჭერი სერვისებისა და რეაბილიტაციის რეფერალის არარსებობა;

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ნაკლები ჩართულობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხების მოგვარების საქმეში. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან დაკავშირებული პრობლემებისა და საჭიროებების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა/არქონა;

რეგიონებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საკითხებზე მომუშავე სამოქალაქო სექტორის, განსაკუთრებით ახლად შექმნილი ორგანიზაციების მხარდამჭერი ღონისძიებების არარსებობა/ნაკლებობა.

პროექტის ფარგლებში გამოვლენილმა პრობლემებმა კიდევ ერთხელ ნათლად დაადასტურა სახელმწიფოს მიერ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ გაეროს კონვენციის მე-6 მუხლის იმპლემენტაციის მიზნით ქმედითი ნაბიჯების გადადგმის აუცილებლობა, რომლის დროსაც სახელმწიფო პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა სპეციალური საჭიროებების გათვალისწინებას ყველა მიმართულებით.

საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ კვლევის ფარგლებში იდენტიფიცირებულ გამოწვევებთან დაკავშირებით შემუშავდა შესაბამისი რეკომენდაციები.

რეკომენდაციები

საქართველოს მთავრობას:

- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გაეროს 2006 წლის კონვენციის მე-6 მუხლის იმპლემენტაციის მიზნით, ქვეყანამ გაიზიაროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა უფლებების დაცვის მნიშვნელობის საერთაშორისო აღიარება და უზრუნველყოს სახელმწიფო პოლიტიკისა და სტრატეგიის ორიენტირება შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებზე, მათ შორის ქალებზე
- სახელმწიფოს სამთავრობო სტრუქტურების მიერ უზრუნველყოფილ იქნას საერთაშორისო ხელშეკრულებებით, საქართველოს კონსტიტუციით და ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობით აღიარებული დისკრიმინაციის აკრძალვისა და თანასწორობის პრინციპის დაცვა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა (გოგონათა) უფლებების დაცვის მიზნით
- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე, მათ შორის ქალთა ინკლუზიაზე დაფუძნებული სამთავრობო სტრატე-

გიების განვითარების ხელშეწყობა, ადამიანის უფლებების დაცვის სახელმწიფო პროგრამებსა და სამოქმედო გეგმებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა განსაკუთრებული საჭიროებების გამოკვეთა, სხვა საჭირო და აუცილებელი ღონისძიებების გატარება

- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, მათ შორის ქალთა (გოგონათა) გადანაცვლების მიღების პროცესში ჩართულობის ხელშეწყობა; მათი დამოუკიდებლობის ხარისხი
- ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის პოლიტიკისა და საკანონმდებლო რეგულაციების შემუშავების დროს უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალთა (გოგონათა) უფლებების განსაკუთრებული დაცვა; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ექსპლუატაციის, ძალადობისა და შეურაცხყოფის შემთხვევათა გამოვლენა, გამოძიება და ბრალეულ პირთა კანონის შესაბამისად დასჯა
- უზრუნველყოს მართლმსაჯულების პრინციპის დაცვა და სამართლებრივი დაცვის მექანიზმების ხელმისაწვდომობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, მათ შორის ქალთა (გოგონათა) მიმართ ძალადობის აქტების განხორციელების შემთხვევებში
- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ გაერთიანებებში საქმიანობის ხელშეწყობა
- გაატაროს ქმედითი ღონისძიებები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, მათ შორის ქალთა შრომისა და დასაქმების თანაბარი უფლების უზრუნველყოფის მიზნით

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს:

- უზრუნველყოს ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობი ღონისძიებები, მათ შორის საინფორმაციო ხასიათის ღონისძიებების გატარება რეგიონებში (განსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებში) მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის (გოგონებისთვის), რათა რეალიზებულ იქნას ამ პირთა უფლება ინკლუზიურ სკოლამდე, ზოგად, უმაღლეს და პროფესიულ განათლებაზე
- აქტიურად წარმართოს სასწავლო დაწესებულებების ფიზიკური გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პროცესი

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის განკუთვნილი სოციალური მომსახურებებისა და ფულადი გასაცემლების - „სოციალური პაკეტის“ გაუმჯობესება ინდივიდუალური საჭიროებების, მათ შორის გენდერული ასპექტების გათვალისწინებით
- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთე-

ლობის დაზღვევის სისტემის გაუმჯობესება, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების საჭიროებებზე მორგებული სამედიცინო მომსახურების მიწოდება

- საქართველოს რეგიონებში (განსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებში) უმოკლეს ვადაში გადაიჭრას შეზღუდული შესაძლებლობის პირთათვის, მათ შორის ქალთათვის (გოგონებისთვის) სამედიცინო დაწესებულებების გეოგრაფიულ ხელმისაწვდომობის პრობლემა
- ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში გადაიხედოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, მათ შორის ქალთა (გოგონათა) ჯანმრთელობისთვის საჭირო მედიკამენტებით უზრუნველყოფის საკითხი
- უზრუნველყოს საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელება, რომლის მიხედვით სპეციალიზებული სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებელ დაწესებულებას ექნება ვალდებულება სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის ჩატარების მიზნით გასვლითი სხდომა ჩაატაროს იმ პირის საცხოვრებელ ადგილზე, რომელსაც ეკონომიკური მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დაწესებულებაში გამოცხადება

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს ადგილობრივი თვითმმართველობის საჯარო მოსამსახურეთა უწყვეტი სწავლების სისტემის განვითარების შესახებ ნინადადებების შემუშავების პროცესში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან დაკავშირებული პრობლემებისა და საჭიროებების შესახებ ინფორმაციის გათვალისწინება
- ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ჩართულობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პრობლემების მოგვარების საკითხში

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს:

- უზრუნველყოს საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტებისა და მომსახურების, მათ შორის საჯარო დაწესებულებების ფიზიკური გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პროცესის აქტიურად წარმართვა

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებზე სწავლების ამაღლების კამპანია ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისთვის

2014 წლის ნოემბერში, გაეროს განვითარების პროგრამის მხარდაჭერით, საქართველოს სახალხო დამცველის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის ცენტრმა ჩაატარა ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების უფლებებზე ცნობიერების ამაღლების კამპანია. ამასთან, ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში შეისწავლა ადამიანის უფლებების სავარაუდო დარღვევის ფაქტები და შეიმუშავა შესაბამისი რეკომენდაციები/წინადადებები.

პროექტის დაფარვის არეალი: კახეთი (იორმულანლო, კაბალი, პანკისი); სამცხე-ჯავახეთი (ახალქალაქი); ქვემო ქართლი (ბოლნისი, მარნეული).

პროექტის ფარგლებში განხორციელებული გასვლითი შეხვედრების დროს გამოიკვეთა ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების უფლებების დაცვის კუთხით არსებული აქტუალური პრობლემები. მათ შორის:

- მძიმე სოციალური ფონი/სიღარიბე
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ დაბალი ცნობიერება
- ინფორმაციის ნაკლებობა/არქონა უფლებების თაობაზე
- ენობრივი ბარიერი
- ქალთა ნაკლები ჩართულობა
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებების უგულვებელყოფა და ვალდებულებების შეუსრულებლობა სოფლის (ოჯახის) ექიმების მხრიდან
- გარემოს ხელმისაწვდომობა
- ფსიქოტროპული მედიკამენტების მიწოდების პრობლემა
- ექსპერტიზის ბიუროების გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობა
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსის განსაზღვრა
- ინკლუზიური განათლების უფლების სრულფასოვანი რეალიზება
- ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელეთა გადამზადების საჭიროება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების უფლებებისა და სახელმწიფო ვალდებულებების თაობაზე
- რეგიონებში სამოქალაქო სექტორის გაძლიერების აუცილებლობა

ყველა რეგიონისთვის განსაკუთრებულ პრობლემას წარმოადგენს მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური ფონი. მოქალაქეთა დიდი ნაწილი აღნიშნავს, რომ ცხ-

ოვრობს სილატაკეში, განიცდის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ გაჭირვებას. არ არიან დასაქმებულ, მწირია სოციალური პაკეტის (პენსიის) ოდენობა.

უმუშევრობა განსაკუთრებით უარყოფითად აისახება იმ ოჯახებზე, რომელთა შემადგენლობაში შედიან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები. არსებული მდგომარეობის მიუხედავად ბევრი მათგანი ვერ იღებს საარსებო შემწეობას. სახელმწიფოს მიერ სოციალური პაკეტის სახით დადგენილი ფულადი გასაცემელი, ვერ უზრუნველყოფს ამ პირებისა და მათი ოჯახების ფინანსურ მდგრადობას და საჭიროებებს. ხშირად არ ხდება მათი საბაზისო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. უჩივიან სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ოჯახის სარეიტინგო ქულის მინიჭებისა და მისი გასაჩივრების პროცედურების არაეფექტურობას.

მოქალაქეთა უმრავლესობა ფულადი დახმარების დანიშვნას ითხოვს.

მ.ნ.-ს სოციალურ-ეკონომიკური უფლების სავარაუდო დარღვევის ფაქტი

კახეთის რეგიონში ვიზიტის დროს სახალხო დამცველის აპარატის წარმომადგენლებისთვის ცნობილი გახდა ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მ.ნ.—ს სოციალურ-ეკონომიკური უფლების სავარაუდო დარღვევის შესახებ.

მ.ნ. ავღანეთის ომის ვეტერანია, მობილობის შეზღუდვის მქონე. ამპუტირებული აქვს ორივე ქვედა კიდური. უჭირს ეტლით გადაადგილება ც კი. არის სახელმწიფო სოციალური პაკეტის მიმღები, მაგრამ არ იღებს სახელმწიფო შემწეობას.

მოქალაქის ინფორმაციით 2014 წლის 14 აპრილს მოხდა მისი ოჯახის შეფასება და მიენიჭა მაღალი სარეიტინგო ქულა (84 990). შესაბამისად ვერ იღებს უმწიფო ოჯახების დახმარებას. მიაჩნია, რომ სარეიტინგო ქულა არ შეესაბამება ოჯახის რეალურ მდგომარეობას და მისი გაზრდა შესაძლოა ნაწილობრივ განპირობებული იყოს დეკლარაციაში საბჭოთა წარმოების ავტომობილის მითითებით, რომელიც მ.ნ.-ს განმარტებით, ერთადერთი და შეუცვლელი საშუალებაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის გადასაადგილებლად. რეგიონში, სადაც აღნიშნული პირი ცხოვრობს, არაადაპტირებული გარემოს გამო შეუძლებელია ქვედა კიდურების არმქონე ადამიანისათვის გადაადგილება ავტომობილის გარეშე.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, სახელმწიფო ორგანოები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს უქმნიან სათანადო პირობებს ტრანსპორტითა და სატრანსპორტო კომუნიკაციებით თავისუფალი ორიენტაციისა და გადაადგილებისათვის. ამავე კანონის 24-ე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სოციალური დახმარების ფარგლებში გათვალისწინებულია მათი ავტომობილებით უზრუნველყოფა. აღნიშნული კანონის ჩანაწერი განსაკუთრებით რელევანტურია მ. ნ.—ს მიმართ, ზემოთ მოყვანილი გარემოებების გამო.

მოცემულ შემთხვევაში საქართველოს კანონმდებლობითა და საერთაშორისო სამართლის ნორმებით გარანტირებული ღირსეული ცხოვრების უზრუნველყოფის სახელმწიფო ვალდებულება სამწუხაროდ გაზიარებული არ არის.

ენობრივი ბარიერი

ეთნიკური და ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლებთან შეხვედრებმა ცხადყო ენობრივი ბარიერის პრობლემის არსებობა. აღნიშნული ერთ-ერთი ხელისშემშლელი ფაქტორია მოქალაქის მიერ საჭირო ინფორმაციის, მათ შორის სახელმწიფოს მხრიდან დაგეგმილი ღონისძიებების და პროგრამების, სერვისების, სოციალური შეღავათების შესახებ ინფორმაციის მიღების დროს.

ენობრივი ბარიერის გამო ადგილობრივ მოსახლეობას უჭირს კომუნიკაცია მომსახურების სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენლებთან. ფიქსირდება შემთხვევები, როცა ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელეთა ნაწილი არ ფლობს სახელმწიფო ენას.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებების უზრუნველყოფა და ვალდებულებების შეუსრულებლობა სოფლის (ოჯახის) ექიმების მხრიდან

ერთ-ერთი მწვავე პრობლემა, რომელიც გამოიკვეთა რეგიონებში გამართული ფოკუს-ჯგუფების მიმდინარეობის დროს, არის მედიცინის სფეროს მუშაკთა (სოფლის (ოჯახის) ექიმების) მხრიდან ვალდებულებების შეუსრულებლობა, რაც გამოიხატება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებების უზრუნველყოფაში.

გასვლითი შეხვედრების დროს მიღებული ინფორმაციის თანახმად, არაერთი მოქალაქე წლების განმავლობაში დარჩენილია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსის გარეშე იმ მიზეზით, რომ მედიცინის მუშაკთა მხრიდან არ მოხდა მათი ინფორმირება, სათანადო სადიაგნოსტიკო გამოკვლევებისა და დოკუმენტაციის მომზადება სამედიცინო-სოციალურ ექსპერტიზაზე გაგზავნის მიზნით.

რეგიონებში სამოქალაქო სექტორის ბაქტერიების აუსილუბლობა

მნიშვნელოვანია რეგიონებში სამოქალაქო სექტორის, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მონაწილეობით ორგანიზაციების შექმნა და არსებულის გაძლიერება, რათა ისინი აქტიურად იქნან ჩაერთონ უფლებდაცვით საქმიანობაში, სპეციალური საჭიროების მქონე თემისთვის ინფორმაციის ორგანიზებულად მოგროვებასა და მიწოდებაში, საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების მიმართულებით განხორციელებულ საქმიანობაში.

არასამთავრობო სექტორმა ყურადღება უნდა დაუთმოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების პრობლემატიკის ანალიზს, რაც საფუძვლად დაედება ამავე ორგანიზაციების მიერ მათ საჭიროებაზე მორგებული სერვისების შეთავაზებას.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გაძლიერება, რადგან მათი უმრავლესობა დღემდე მოკლებულია პიროვნული რეალიზაციის და სრულფასოვანი ცხოვრების შესაძლებლობებს. საჭიროა მათი უშუალო მონაწილეობა სამოქალაქო პროცესებში, რაც ხელს შეუწყობს ინკლუზიური საზოგადოების ჩამოყალიბებას.

რეკომენდაციები

საქართველოს მთავრობას:

- რეგიონებში მცხოვრები ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების საარსებო წყაროსა და დასაქმების უზრუნველყოფის მიზნით განახორციელოს მათი ეკონომიკური საქმიანობის ხელშეწყობა, ამ პირთა ინკლუზიის მხარდამჭერი სხვა ღონისძიებები, გენდერული თანასწორობის დაცვით
- ხელი შეუწყოს რეგიონებში მცირე ბიზნესისა და მენარმეობის პროგრამების განხორციელებას, რომლებიც წაახალისებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საქმიანობას, მათ მიერ შესაბამისი ცოდნისა და უნარჩვევების შეძენას

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის განკუთვნილი სოციალური მომსახურებებისა და ფულადი გასაცემლების გაუმჯობესება ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინებით
- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობის დაზღვევის სისტემის გაუმჯობესება, მათ საჭიროებებზე მორგებული სამედიცინო მომსახურების მიწოდება, გენდერული ასპექტების გათვალისწინებით
- საქართველოს რეგიონებში გადაიჭრას სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის განმახორციელებელი სამედიცინო დაწესებულებების გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის პრობლემა
- უზრუნველყოს რეგიონებში ჯანმრთელობის დაცვისა და სამედიცინო დაზღვევის სახელმწიფო პროგრამების, ჯანდაცვის სფეროში არსებული სხვა ღონისძიებების შესახებ მოსახლეობის სათანადო ინფორმირებულობა მათთვის გასაგებ მშობლიურ ენაზე .

საქართველოს ბანათმშენებლისა და მასშტაბის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობი ღონისძიებები, მათ შორის საინფორმაციო ხასიათის ღონისძიებების გატარება რეგიონებში მცხოვრები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის, რათა რეალიზებულ იქნას ამ პირთა უფლება ინკლუზიურ სკოლამდელ, ზოგად, უმაღლეს და პროფესიულ განათლებაზე

- აქტიურად წარმართოს სასწავლო დაწესებულებების ფიზიკური გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პროცესი

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს:

- რეგიონებში უზრუნველყოს საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტებისა და მომსახურების, მათ შორის საჯარო დაწესებულებების ფიზიკური გარემოს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პროცესის აქტიურად წარმართვა

საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს ადგილობრივი თვითმმართველობის საჯარო მოსამსახურეთა უწყვეტი სწავლების სისტემის განვითარების შესახებ წინადადებების შემუშავების პროცესში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან დაკავშირებული პრობლემებისა და საჭიროებების შესახებ ინფორმაციის გათვალისწინება
- ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ჩართულობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პრობლემების მოგვარების საკითხში

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს:

- ადგილობრივი ბიუჯეტის შემუშავების დროს უზრუნველყონ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის თანაბარი შესაძლებლობების მხარდამჭერი პროგრამებისა და ღონისძიებების დაგეგმვაში ამ პირთა, მათ შორის ქალთა ან/და მათი წარმომადგენლობითი ორგანიზაციების მონაწილეობა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მათი ჩართულობა
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს დროულად და მათთვის მისაწვდომი ფორმით ეცნობოთ ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების მიერ განხორციელებული პროგრამების/ღონისძიებების შესახებ

საზოგადოებრივ მაუწყებალს და რეგიონულ მედია-საშუალებებს:

- უზრუნველყონ საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან დაკავშირებულ საკითხებზე, მათ შორის: კორექტული ტერმინოლოგიის გამოყენებისა და პოზიტიური განწყობის ჩამოყალიბების, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან მიმართებაში სტიგმატიზაციისა და დისკრიმინაციის აღმოფხვრის, ამ პირთა უფლებებისა და ღირსების პატივისცემის საკითხებზე
- უზრუნველყონ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების ხელმისაწვდომობა საგანმანათლებლო, შემეცნებით და საინფორმაციო გადაცემებზე

- საზოგადოებისათვის ინფორმაციის მიწოდების დროს აქტიურად იქნას გამოყენებული ჟესტების ენა

ინტერნეტ-პროვაიდერებს:

- სერვისის მიწოდებისას აქტიურად დაუჭირონ მხარი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის ხელმისაწვდომი ფორმების გამოყენებას

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა უფლებები

საანგარიშო პერიოდში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა უფლებების დაცვის კუთხით გარკვეული დადებითი მოვლენები გამოიკვეთა, თუმცა მდგომარეობა არსებითად არ შეცვლილა.

2014 წელს გრძელდებოდა ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესი და ბავშვთა დიდი ზომის რეზიდენტული დაწესებულებების ოპტიმიზაცია. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სოციალური დაცვის დეპარტამენტიდან მიღებული ინფორმაციის²⁴ თანახმად, 2012 წლიდან დაიწყო სსიპ ადამიანით ვაჭრობის(ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდის ტერიტორიული ერთეულის (ფილიალის) სენაკის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა სახლის აღსაზრდელების შეფასება, მათი ალტერნატიული ზრუნვის მომსახურებაში (მინდობით აღზრდა) განთავსების მიზნით. მოხდა ექვსი ბენეფიციარის მინდობით აღზრდაში გადაყვანა. 2015 წლის იანვარში განხორციელდა სენაკის 8 აღსაზრდელის გადაყვანა კოჯრის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა სახლში. მათივე ინფორმაციით ბენეფიციარების ნაწილი სრულწლოვანების მიღწევის გამო ამოირიცხა დაწესებულებიდან.

საქართველოს სახალხო დამცველი მიიჩნევს, რომ დიდი ზომის რეზიდენტული დაწესებულებების ოპტიმიზაციის პროცესი, დროებით ღონისძიებად უნდა იქნას მიჩნეული. შესაბამისად, საჭიროა სახელმწიფოს მიერ შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადაში განხორციელდეს ბენეფიციართა ალტერნატიული სერვისებით უზრუნველყოფა (მინდობით აღზრდა, მცირე საოჯახო ტიპის სახლის სერვისის შეთავაზება და სხვა), რაც ხელს შეუწყობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგებული მომსახურების ოჯახთან მიახლოებულ პირობებში მინოდებას.

ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში, დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესზე მონიტორინგის დროს გამოკვეთილი პრობლემებიდან საქართველოს სახალხო დამცველი განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს ბავშვთა რეზიდენტული დაწესებულებების იმ აღსაზრდელების უფლებრივ მდგომარეობაზე, რომლებიც სრულწლოვანების მიღწევის გამო ამოირიცხნენ ინსტიტუციებიდან. აღნიშნულ პირთა დიდ ნაწილს აქვს საცხოვრებლის, დასაქმების, სოციალური და სხვა უფლებების რეალიზების პრობლემა. სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ არ არსებობს სახელმწიფო პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფს მათი დამოუკიდებელი ცხოვრების მხარდაჭერას და ამ პირთა საზოგადოებაში ღირსეულ ინტეგრაციას.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის მიერ 2014 წლის განმავლობაში განხორციელებული სხვადასხვა აქტივობების (გასვლითი შეხვედრები რეგიონებში) ფარგლებში არაერთხელ გამოიკვეთა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მიერ სხვადასხვა უფლებების სათანადოდ რეალიზების პრობლემა. მათ შორის სრულწლოვანი ინკლუზიური განათლების, აბილიტაციისა

24 კორესპონდენცია N01/12240-20.02.2015

და რეაბილიტაციის პროგრამების, დღის ცენტრის სერვისის სიმწირე და/ან არარსებობა (განსაკუთრებით რეგიონებში); იმ ოჯახებისათვის მომსახურების მიწოდება, რომლებიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებს უვლიან.

კვლავ დაბალია საზოგადოებაში დამკვიდრებული სტიგმა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მიმართ, რასაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს 2014 წლის განმავლობაში მომხდარი რამდენიმე შემთხვევა. მათ შორის, თბილისში, წერეთლის ქუჩაზე მდებარე სკვერში, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვისთვის დამონტაჟებული საქანელას ჩამოხსნის ფაქტი (საქმე N12130/1—26.06.2014), ასევე ააიპ „თავისუფალი პედაგოგიკის ცენტრის“ წმინდა მიქაელის სახელობის სკოლის შემთხვევა, რომლის დროსაც სკოლის სათადარიგო შემოსასვლელის რკინის კარი, იქ მცხოვრებმა მოსახლეობამ შეადულა (საქმე N15910/1—18.09.14).

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის მიერ მოხდა აღნიშნული საქმეების შესწავლა. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვისთვის დამონტაჟებული საქანელას ჩამოხსნის ფაქტთან დაკავშირებით მივმართეთ თბილისის დიდუბის რაიონის გამგეობას²⁵. ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოდან მიღებული საპასუხო კორესპონდენციის²⁶ თანახმად გაირკვა, რომ მათთვის უცნობი იყო ვინ მოახდინა საქანელას დემონტაჟი. ამასთან, წერილში აღნიშნული იყო, რომ საქანელას ხელახალი მონტაჟი განხორციელდება უახლოეს პერიოდში.

რაც შეეხება ააიპ „თავისუფალი პედაგოგიკის ცენტრის“ წმინდა მიქაელის სახელობის სკოლის შემთხვევას, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატისთვის მიწოდებული ინფორმაციის თანახმად სკოლას ერთი მხრიდან ესაზღვრება ტუბდისპანსერი, რომლის ეზოში მანქანით შესვლის უფლება არ ეძლევათ სკოლის აღსაზრდელ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობლებს, ხოლო სკოლის მეორე შემოსასვლელის რკინის კარი, იქ მცხოვრებმა მოსახლეობამ შეადულა. შესაბამისად, მშობლებს ხელით უწევდათ ბავშვების ტარება.

სახალხო დამცველი აპარატის მიერ საქმის შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ ბენეფიციარების მშობლები სარგებლობდნენ შპს „თბილისის N2 ტუბსანი-ნაალმდეგო დისპანსერის“ ცენტრალური შესასვლელით. ამასთან ააიპ „თავისუფალი პედაგოგიკის ცენტრის“ ადმინისტრაციას ეცნობა, რომ წმინდა მიქაელის სახელობის სკოლის პარკირების პრობლემის მოგვრების მიზნით უნდა მიმართოს თბილისი მერიას, ხოლო სათადარიგო შესასვლელის ხელის შეშლასთან ან გახსნის შემდეგ კვლავ დალუქვის შემთხვევაში მიმართოს შესაბამის სამართალდამცავ ორგანოებს²⁷.

საანგარიშო პერიოდში ადგილი ჰქონდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მიმართ განხორციელებულ სავარაუდო ძალადობის ფაქტებს, რომლებზეც ქვემოთ ვისაუბრებთ.

25 წერილი N09/8860–04.07.2014

26 შემოსული დოკუმენტი N13058/1–17.07.2014

27 სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს 2014 წლის 9 ოქტომბრის კორესპონდენცია N04/82742

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და სხვა სახის არასათანადო მოპყრობისაგან დასაცვის უფლების განხორციელება

ძალადობისა და სხვა სახის არასათანადო მოპყრობისაგან დასაცვის უფლების ეფექტიანი იმპლემენტაცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა საერთაშორისო უფლებადაცვითი სტანდარტების ერთ—ერთი ფუძემდებლური პირობაა.

საქართველოს კონსტიტუციის მე—17 მუხლის პირველი და მე—2 პუნქტების ნორმატიული შინაარსიდან გამომდინარე, ადამიანის პატივისა და ღირსების ხელშეუხებლობის დასაცავად, უზრუნველყოფილი უნდა იქნას წამების, არაჰუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და სასჯელის გამოუყენებლობა. აღნიშნული მუხლი მომეტებულ პასუხისმგებლობას აკისრებს სახელმწიფოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა მიმართ და ხელისუფლების განმახორციელებელი სამივე შტოს დონეზე, პოლიტიური და ნეგატიური ვალდებულებების ფარგლებში მოუწოდებს, უზრუნველყოს დროული და ეფექტიანი ღონისძიებების განხორციელება ძალადობის რეალური და უშუალო რისკის აცილებისა²⁸ და აღმოფხვრის ეფექტიანი იმპლემენტაციისათვის.

ექსპლოატაციის, ძალადობისა და ნებისმიერი სხვა სახის არასათანადო მოპყრობის ამკრძალავი საერთაშორისო სამართლებრივი სტანდარტებიდან მეტად რელევანტურია „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების“ შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2006 წლის კონვენცია (UN CRPD), რომელიც მე—16 მუხლის ფარგლებში ავალდებულებს სახელმწიფოს, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ძალადობისა და შეურაცხყოფის შემთხვევათა გამოვლენის, გამოძიებისა და საჭიროების შემთხვევაში კანონით დასჯის უზრუნველსაყოფად, მოახდინოს ძალადობრივი ქმედების ყველა ფორმის პრევენცია და აღმოფხვრა, ეფექტური კანონმდებლობისა და სტრატეგიების შემუშავება. აღნიშნული კონვენციის პარალელურად, გაეროს ბავშვის უფლებების კონვენციის მე—19 მუხლი ადგენს, რომ მონაწილე სახელმწიფოები ყველა აუცილებელ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ, სოციალურ და საგანმანათლებლო ზომას იღებენ ბავშვის დასაცავად მშობლების, მეურვეების ან ბავშვზე მზრუნველი ნებისმიერი სხვა პირის მხრიდან ყველა ფორმის ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ძალადობისგან, შეურაცხყოფისა თუ ბოროტად გამოყენებისაგან, მზრუნველობის მოკლებისა თუ დაუდევარი მოპყრობისაგან, უხეში მოქცევისა თუ ექსპლოატაციისაგან²⁹.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და სხვა სახის არასათანადო მოპყრობისაგან დამცავი სამართლებრივი სტანდარტების პრაქტიკაში იმპლემენტაციის პრობლემები უკავშირდება ისეთ საკითხებს, როგორცაა — ექსპლოატაციის, სხვა სახის არასათანადო მოპყრობის, განსაკუთრებით კი, სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის მსხვერპლი არასრულწლოვნების დროული იდენტიფიკაცია, შემდგომი დაცვითი,

28 *Z v. United Kingdom*, (1998), ECHR, App. No. 29392/95 (Comm. Rep 10.9.99) (para 94).

29 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1399901>

რეფერირებისა და რეაბილიტაციის ღონისძიებების განხორციელება, შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოების მიერ ძალადობის სავარაუდო შემთხვევების გონივრულ ვადაში გამოძიება და პასუხისმგებელი პირების გამოვლენა და ა.შ. გაეროს ბავშვის უფლებების კომიტეტის (CRC) თანახმად³⁰, თითოეულ შემთხვევაზე სახელმწიფოს შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა მიიღონ ყველა საჭირო ზომა არასრულწლოვანთა მიმართ ძალადობის, განსაკუთრებით, ოჯახსა და სახელმწიფო მზრუნველობაში განთავსებულ ბავშვთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის.

2014 წელს საქართველო შეუერთდა ევროპის საბჭოს კონვენციას „სექსუალური ექსპლოატაციისა და სექსუალური ძალადობისაგან ბავშვთა დაცვის შესახებ“³¹ (მიღებულ იქნა 2007 წლის 25 ოქტომბერს, ესპანეთის ქალაქ ლანსაროტში) . კონვენციის მე—2, მე—4 და მე—14 მუხლების საფუძველზე, სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, მიიღოს აუცილებელი საკანონმდებლო და სხვა სახის ზომები, ბავშვთა მიმართ სექსუალური ძალადობის პრევენციისა და მსხვერპლთა დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით.

ეროვნული საკანონმდებლო ჩარჩოს თანახმად, კერძოდ, „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, ყურადღება გამახვილდა არასრულწლოვანთა დაცვის საკითხებზე. აღნიშნული კანონის მეოთხე თავი (მუხლი 14-15) ეხება ოჯახში ძალადობისაგან არასრულწლოვნის, როგორც განსაკუთრებულად მონყვლადი ჯგუფის, დაცვის სპეციფიკურ ღონისძიებებს³².

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა მიმართ ექსპლოატაციისა და ნებისმიერი ხასიათის ძალადობრივი ქმედების აღმოფხვრის სფეროში შიდა სამართლებრივი ნორმატიული აქტებიდან აღსანიშნავია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის, საქართველოს შინაგან საქმეთა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრების ერთობლივი ბრძანებით N152/ნ — N496 — N45/ნ დამტკიცებული „ბავშვთა დაცვის მიმართვიანობის (რეფერირების) პროცედურები“, რომელიც ავალდებულებს შესაბამის სახელმწიფო უწყებებს, უზრუნველყონ ძალადობის მსხვერპლი ბავშვის გამოვლენა, მდგომარეობის შეფასება და შემთხვევაზე აქტიური ზედამხედველობა³³.

საკანონმდებლო რეგულაციების მიუხედავად, სამწუხაროდ, საკუთარი უფლებებით დღემდე ბევრი ბავშვი ვერ სარგებლობს. გაეროს ბავშვთა ფონდის 2013 წლის კვლევის - „ბავშვთა მიმართ ძალადობა საქართველოში“ შედეგებმა აჩვენა, რომ ბავშვთა მიმართ ძალადობა საქართველოში ფართოდაა მიღებული. ყოველი მეორე ქართველი მიიჩნევს, რომ დასჯის ძალადობრივი ფორმე-

30 გაეროს ბავშვის უფლებების კომიტეტი (CRC) 2008 წლის 23 ივნისის ბავშვის უფლებების შესახებ დასკვნითი შენიშვნების 31–33 პარაგრაფებში.

31 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2684715>

32 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/26422>

33 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1021481> „ბავშვთა დაცვის მიმართვიანობის (რეფერირების) პროცედურების დამტკიცების შესახებ“ მე–5 მუხლის „ა“, „ბ“ და „დ“ პუნქტები.

ბი უფრო ქმედითია, ვიდრე არაძალადობრივი, აღმზრდელობითი მეთოდები. უფრო ხშირად ქალები, ვიდრე კაცები, ფიქრობენ, რომ ბავშვის მიმართ ძალადობა დასაშვებია დისციპლინური სასჯელია. ამის გარდა, კვლევამ მოგვცა სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია საქართველოში მცხოვრები ოჯახების შესახებ. მოსახლეობის დიდ უმეტესობას, მათ შორის პროფესიონალებს — მასწავლებლებს, სოციალურ მუშაკებს და პოლიციელებს — სჯერათ, რომ ოჯახის შიდა საქმეები მხოლოდ ოჯახს ეხება და გარეშე პირები ამაში არ უნდა ჩაერიონ. ეს ერთ-ერთი მთავარი დამაბრკოლებელი ფაქტორია, რომელიც ხელს უშლის ბავშვის მიმართ ძალადობის შემთხვევების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას და რეფერირებას.³⁴

საგულისხმოა, რომ გაეროს ბავშვთა უფლებათა კონვენციის ზოგადი კომენტარის³⁵ თანახმად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე გოგონები ხშირად უფრო მონყვლადი არიან დისკრიმინაციისა და ძალადობისათვის. ამის გათვალისწინებით, მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიაქციონ განსაკუთრებული ყურადღება და მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა და დამატებითი ღონისძიებებიც კი, რათა უზრუნველყონ შშმ გოგონების ეფექტური დაცვა და მომსახურებებზე ხელმისაწვდომობა. გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის გარემოებაც, რომ კომუნიკაციის უნარის ან/და ინტელექტუალური შეზღუდვების შემთხვევაში, ხშირად არასწორად ესმით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ჩივილი ძალადობის ფაქტების შესახებ. არაერთხელ არის ხაზგასმით აღნიშნული ისიც, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები წარმოადგენენ ბავშვთა ერთ—ერთ ყველაზე უფრო მონყვლად ჯგუფს.

6.3.-სა და თ.3.-ს საქმე, ოჯახში/ოჯახურ გარემოში ძალადობის ფაქტი

2014 წლის 4 აგვისტოს, საქართველოს სახალხო დამცველს განცხადებით³⁶ მიმართა მოქალაქე თ.ბ.—მ, რომელმაც მოგვანოდა ინფორმაცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების, ნ.ვ.—სა და თ.ვ.—ზე მათი მშობლის მეგობრის მხრიდან განხორციელებულ შესაძლო ძალადობრივ ქმედებასთან დაკავშირებით. საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენლებმა, საქმის შესწავლის მიზნით, დაგეგმეს ვიზიტი ამ პირთა საცხოვრებელ ადგილზე, თუმცა ბავშვების დედა — ი.ბ. ინტერვიუს არ დათანხმდა და განაცხადა, რომ ძალადობას მის შვილებზე ადგილი არ ჰქონია.

აღნიშნულ საქმეზე შემდგომი რეაგირების მიზნით საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა მიმართა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს თბილისის ისანი—სამგორის რაიონის პოლიციის სამმართველოსა³⁷ და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს.³⁸

34 http://unicef.ge/uploads/Unicef_VAC_GEO_Final3_02_09.pdf

35 მე-9 ზოგადი კომენტარი, გაეროს ბავშვთა უფლებების კომიტეტის 43-ე სესია, ჟენევა, 2006 წლის 16–29 სექტემბერი, გვ. 4, გვ. 21

36 განცხადება №13359/1, 2014 წლის 4 აგვისტო

37 წერილი №09/10189; 2014 წლის 6 აგვისტო

38 წერილი №09/101130; 2014 წლის 5 აგვისტო

თბილისის ისანი—სამგორის რაიონის პოლიციის სამმართველოს პასუხის³⁹ მიხედვით, ბავშვების მიმართ გაუპატიურების მცდელობას, ან სხვა გარყვნილ ქმედებას ადგილი არ ჰქონია. თუმცა, სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ მოწოდებული ინფორმაციის⁴⁰ თანახმად, სავარაუდოდ, დასტურდება ბავშვებზე სექსუალური ძალადობის ფაქტები, რის საფუძველზეც ისანი—სამგორის სოციალური მომსახურების ცენტრმა შსს თბილისის ისანი—სამგორის სამმართველოს შესაბამისი რეაგირების თხოვნით⁴¹ მიმართა. ამასთან, სოციალური მომსახურების სააგენტოს წარმომადგენლების ვიზიტის შედეგად გამოვლინდა, რომ მშობლებს არ ჰქონდათ ბავშვებზე ზრუნვის სათანადო უნარ—ჩვევები. შესაბამისად, მათ ზრუნვის ალტერნატიული სერვისის შესთავაზეს და ბავშვები მცირე საოჯახო ტიპის სახლში გადაიყვანეს.

მოცემულ შემთხვევასთან დაკავშირებით საგულისხმოა გაეროს ბავშვთა უფლებათა კონვენციის ზოგადი კომენტარში⁴² განვითარებული მსჯელობა, რომლის თანახმად შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე გოგონები ხშირად უფრო მონყვლადი არიან დისკრიმინაციისა და ძალადობისათვის. ამის გათვალისწინებით, მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიაქციონ განსაკუთრებული ყურადღება და მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა და დამატებითი ღონისძიებებიც კი, რათა უზრუნველყონ მათი ეფექტური დაცვა და მომსახურებებზე ხელმისაწვდომობა. გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის გარემოებაც, რომ კომუნიკაციის უნარის ან/და ინტელექტუალური შეზღუდვების შემთხვევაში, ხშირად არასწორად ესმით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ჩივილი ძალადობის ფაქტების შესახებ. არაერთხელ არის ხაზგასმით აღნიშნული ისიც, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები წარმოადგენენ ბავშვთა ერთ—ერთ ყველაზე უფრო მონყვლად ჯგუფს.

ზემოთ აღნიშნულ შემთხვევაში, ოჯახის მეგობრის მხრიდან სავარაუდო ძალადობის ფაქტის გარდა, იკვეთება მშობლების მხრიდან ბავშვის ინტერესების უგულებელყოფა. მათ არ მიიღეს სათანადო ზომები, რათა თავიდან აერიდებინათ არასრულწლოვანთა მიმართ სავარაუდო ძალადობა; უარი განაცხადეს საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენლებთან ინტერვიუზე, ინფორმაცია არ მიაწოდეს პოლიციის მუშაკებს (მოცემული ირკვევა სოციალური მომსახურების სააგენტოს კორესპონდენციიდან⁴³). განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ე.წ. „ჩარევაზე უარის თქმა“⁴⁴ — როგორც ძალადობის სახე, რომელიც გულისხმობს ოჯახის წევრების, მეზობლების, ჯანდაცვისა თუ სოციალური მუშაკების მხრიდან ბავშვზე ძალადობის შესახებ ინფორმაციის იგნორირებას. მშობლების მიერ ბავშვის ინტერესების უგულებელყოფა უნდა ჩაითვალოს ძალადობის ფორმად.

39 ნერილი №1613760; 2014 წლის 19 აგვისტო

40 ნერილი №04/84807; 2014 წლის 20 ოქტომბერი

41 ნერილი №04–05/6948; 2014 წლის 8 ნოემბერი

42 მე-9 ზოგადი კომენტარი, გაეროს ბავშვთა უფლებების კომიტეტის 43–ე სესია, ჟენევა, 2006 წლის 16–29 სექტემბერი, გვ. 4, გვ. 21

43 ნერილი №04/84807; 2014 წლის 20 ოქტომბერი

44 გაეროს ბავშვთა ფონდის შემაჯამებელი ანგარიში, 2005 წლის 28 ივლისი

„ბავშვთა დაცვის მიმართვიანობის (რეფერირების) პროცედურების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯამრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის, საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 31 მაისის ერთობლივი ბრძანების (№152/6 — №496 — №45/6) მე—4 მუხლის მე—2 ნაწილის თანახმად, საპატრულო პოლიციისა და საუბნო სამსახურების უფლებამოსილება ამ პროცედურების ფარგლებში ხორციელდება ბავშვზე ძალადობის ფაქტების გამოვლენით, აღკვეთით, შესაბამისი სამართალწარმოების განხორციელებით, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვით, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ინფორმირებით. საუბნო სამსახურები თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ჩართული არიან ძალადობის მსხვერპლ ბავშვზე ზედამხედველობის პროცესში.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ისანი—სამგორის სოციალური მომსახურების ცენტრმა ფაქტზე რეაგირების მიზნით მიმართა შსს თბილისის ისანი—სამგორის სამმართველოს.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი აგრძელებს საქმის შემდგომ მსვლელობაზე ზედამხედველობას.

ბ.გ.-ს საქმე, ძალადობა საგანგაშო სახალხო დამცველობაში

საანგარიშო პერიოდში, 2014 წლის 29 აგვისტოს, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატისთვის ცნობილი გახდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის გ.ნ.—სადმი განხორციელებული ფიზიკური ძალადობის ფაქტი, რომელსაც ადგილი ჰქონდა სკოლამდელ სააღმზრდელო დაწესებულებაში. მიღებული ინფორმაციით, სკოლა—კომპლექს „სადუნთან“ არსებული კერძო ბაღიდან 4 წლის გ.ნ. მშობლებმა შინ სახეზე არსებული დაზიანებებით წაიყვანეს. დამოუკიდებელი ექსპერტის დასკვნით დაზიანებები მკვრივი, ბლავი საგნის არაერთჯერადი მოქმედებით იყო მიყენებული. დაზიანებების სიმძიმედან გამომდინარე მშობლები მიიჩნევდნენ, რომ იგი ზრდასრული ადამიანის მიერ იყო მიყენებული.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის ბავშვის უფლებების ცენტრმა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დეპარტამენტმა საქმის შესწავლა⁴⁵ დაიწყო.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროდან⁴⁶ მიღებული კორესპონდენციის თანახმად, საქმეზე დაიწყო გამოძიება⁴⁷; ჩატარდა ექსპერტიზა⁴⁸; თბილისის მთავარი სამმართველოს კრიმინალური დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის საგამოძიებო სამსახურში მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეზე, 2014 წლის 28 ნოემბერს გამოტანილ იქნა დადგენილება მოქალაქე გ.ნ.—ს დაზარალებულად ცნობის შესახებ⁴⁹, რომელსაც გაეცნო მისი კანონიერი წარმომადგენელი.

45 #16336/1, 2014 წლის 29 აგვისტო
46 09-1/12311; 2014 წლის 6 ოქტომბერი
47 №008280914009
48 №005408514, 2014 წლის 7 ნოემბერი
49 №238589, 2015 წლის 3 თებერვალი

ამჟამად სისხლის სამართლის საქმეზე მიმდინარეობს გამოძიება⁵⁰.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი აგრძელებს საქმის შემდგომ მსვლელობაზე ზედამხედველობას.

საანგარიშო პერიოდში, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ დაფიქსირებული ძალადობის სავარაუდო ფაქტები ცხადყოფს, რომ საქართველოში ჯერ კიდევ ადგილი აქვს ამ პირთა მიმართ ძალადობას, როგორც ოჯახში, ასევე საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. თუმცა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ ჩადენილი ძალადობა ხშირად „უხილავია“ და სათანადო რეაგირების გარეშე რჩება, რაც სხვადასხვა ფაქტორით არის განპირობებული. ასეთი მახასიათებლებია ინფორმაციის არქონა, საზოგადოების დაბალი ცნობიერება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ, სტერეოტიპული შეხედულებები, ასევე არსებული საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული რეგულაციები, რომელთა მიხედვით არ არის გათვალისწინებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სპეციფიური საჭიროებები. სწორედ ამ ფაქტორების ერთობლიობა აბრკოლებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიმართ განხორციელებული ძალადობის ფაქტების იდენტიფიცირების შესაძლებლობას.

რეკომენდაციები:

საქართველოს მთავრობას:

ბავშვთა რეზიდენტული დაწესებულებების იმ ბენეფიციარების უფლებების სათანადოდ დაცვის მიზნით, რომლებმაც სრულწლოვანების ასაკის მიღწევის გამო დატოვეს ინსტიტუციები, შემუშავდეს ამ პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრების მხარდაჭერისა და საზოგადოებაში მათი ღირსეული ინტეგრაციის უზრუნველყოფის პოლიტიკა

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს:

- ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის მნიშვნელობისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა სპეციფიური საჭიროებების გათვალისწინებით, მოახდინოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე/ბავშვებზე მორგებული შეტყობინების სისტემის შემუშავება

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მშობლის ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლის მხრიდან, ძალადობისა ან/და მათი ინტერესების უგულვებელყოფისაგან დაცვის მექანიზმების სათანადოდო ფუნქციონირება; აგრეთვე კანონმდებლობით გათვალისწინებული სანქციების ამოქმედება ბავშვის უფლებების დამრღვევთა მიმართ

50 საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წერილი №238589, 03.02.2015

- მოახდინოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების მიმართ განხორციელებული ძალადობის ფაქტების აღრიცხვა/სტატისტიკის წარმოება; შემდგომი მონიტორინგი

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს:

- განახორციელოს ადეკვატური ზომები იმ საგანმანათლებლო დაწესებულებების პერსონალის სათანადოდ მომზადებისათვის, სადაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები იღებენ განათლებას, რათა დაცული იყვნენ ძალადობისა და მათი ინტერესების უგულვებლყოფისაგან
- განახორციელოს სათანადო ზომები (შეიმუშავოს საგანმანათლებლო პროგრამები) იმ საგანმანათლებლო დაწესებულებების მოსწავლეთა და მათი მშობლების ცნობიერების დონის ასამაღლებლად, სადაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები იღებენ განათლებას
- ძალადობის ფაქტების იდენტიფიკაციისა და პრევენციის მიზნით, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისათვის ხელმისაწვდომი შეტყობინების სისტემის დანერგვა.